

השיעור השבועי

גיליון מספר 417

ח"ב המקיים: הר"צ אהרן וינר שליט"א
ראש ישיבת "חכמת שלמה" וחתן הגר"מ אורחי זצ"ל

כותב ועורך השיעור:

הרב דכיר פריץ שליט"א

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית היזדים ומשודר דרך הטלוויזיה ובקוויים רבים. מיסודו של מדר רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה	ידועלים
18:00	17:22	16:32	חל אביב
17:56	17:20	16:30	חיה
17:56	17:21	16:31	באר שבט
17:59	17:23	16:33	

ירא | כ' חשוון תשפ"ד

הפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 0506-730-831

הלכות שאלת טל ומטר - ב

הג"ר ברוך מרדכי אורחי זצ"ל. מעלת אמירת הקרבנות ופטום הקטורת. שכח "ברך עלינו" במנחה ונזכר בליל שבת. שכח במנחה "יעלה ויבא" ונזכר במוצאי ר"ת. זמן ר"ת לחומרא. אמירת "ברוך הוא וברוך שמו". ברכת הגומל לניצול מירי. ברכת מעין שבע במקום הקבוע לתפלה. שכח "יעלה ויבא" בשחרית ונזכר אחר מוסף. הנחת תפלין בזמן הלימוד. אשה ששכחה "ברך עלינו" או "יעלה ויבא". חיוב הנשים בתפלה. תפלה מן התורה או מדרבנן. מנחה גדולה בישיבות ובכוללים. ישיבות שמתפללים מנחה בלי חזרה. המסופק אם התפלל חוזר. תפלת נדבה למצטער שלא כיוון בתפלה

אמירת הקרבנות ופטום הקטורת

א. פנו אלי כמה מגדולי האדמו"רים מצדיקי הדור, וביקשו שאפרסם כאן, שכל אחד לפני מנחה, יאמר פטום הקטורת. וכן מובא בזהר הקדוש (פר' ויקהל דף ק"א ע"ב) אמר רבי שמעון, אם בני האדם היו יודעים כמה גדול מעשה הקטורת לפני הקב"ה, היו נוטלים כל מילה ומילה ממנו, ומעלים אותה עטרה על ראשם

1 מדברי ראש הישיבה הרב אהרן וינר שליט"א חתן הגר"מ אורחי זצ"ל: ברשות מרן הראשון לציון שליט"א. הוריו של מורי חמי הג"ר ברוך מרדכי אורחי זצ"ל, חיו בעוני, והאמא לא הצליחה לפרנס. וביקשו ממנה שבנה רבי ברוך יצא לעבודה, והיא התעקשה: בשום פנים ואופן! אני רוצה שהבן שלי יהיה תלמיד חכם, ולא מוכנה שיעבוד! והלכה ועבדה עד שלש בלילה כדי שבנה יוכל להמשיך ללמוד. וזכתה למורי חמי זצ"ל, ולאחיו הג"ר יצחק אורחי שליט"א. ומורי חמי זצ"ל זכה להיות כאן בבית כנסת היזדים כמה וכמה פעמים. הוא הקים את מנחה "בני תורה", וזכה להציל אלפים ולעשותם בני תורה, "הנפש אשר עשו בחרן". ומרן הרב עובדיה זצ"ל היה מגיע למחנה, וגם מרן הראשון לציון שליט"א הגיע כמה פעמים, ובכל פעם ראש הישיבה היה מאוד שמח שבה, והיה אומר שיש הרבה תועלת בכך שהראשון לציון שליט"א מגיע, שהוא משפיע על הבחורים לעבור לישיבה קדושה.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך להגאון רבי אהרן וינר ראש ישיבת חכמת שלמה, הרב הקהילות בקרית יובל, חתנא דבי נשיאה - חתנו של הגאון רבי ברוך מרדכי אורחי זצ"ל. רבי ברוך מרדכי היה מקושר מאוד לחכמי הספרדים, עוד לפני עשרות שנים כשהיה גר ברחוב צפניה, וכבר מאז היה לו קשר אדוק עם מרן האבא. בפעם האחרונה שהופיעו יחד בחיי מרן, זה היה בבנייני האומה, ורבי ברוך אמר: אני רואה עכשיו בעיני רוחי את מרן הרב עובדיה, יחד עם הגאון רבי חיים וולאז'ין, איך שניהם יחד מסתכלים על הפירות ממועשיהם, זה הקים את עולם הישיבות, וזה הקים את דור בני התורה הספרדים. הוא הבין מה מרן עשה בדור, הפך את כל הבעלי בתים לבני תורה, וגרם שבניהם נכדיהם וניניהם, כולם יהיו בני תורה תלמידי חכמים ומחברי ספרים.

פעם לפני קרוב לחמשים שנה מרן - שהיה אז רב ראשי - הגיע לתנועת בני תורה באילת, ומסר שם את השיעור של מוצאי שבת, והעבירו אותו ברדיו משם בשידור ישיר. ורבי ברוך עשה הרבה בתנועת בני תורה, הקים עולה של תורה, על ידי שהיה לוקח בחורים מישיבות תיכוניות, מקרב אותם, ומצמיד להם בחורי ישיבות, וכך הפך אותם לבני תורה, ומהם יצאו הגאון רבי יצחק פריץ רבה של רעננה, ועוד הרבה תלמידי חכמים. בזמנו הרבה מבוגרי ישיבות תיכוניות היו הולכים לעבוד, והוא זכה להעביר אותם לעולם הישיבות. איזו זכות יש לו! כמה אלפים הציל, וכמו שהזכיר הרב וינר, גם אני הייתי בתנועת בני תורה כמה פעמים, וראיתי בעיניי את הפעילות שלו. הפסדנו אותו, היה אדם גדול. גם הרב יהודה צדקה היה נוסע מעיר לעיר לזכות את הרבים שילכו לישיבות, וצריך שרבינו פורת יוסף ילכו בדרכו.

בשבת אמרתי שהעילוי נשמה הגדול ביותר הוא ללמוד בספרים של הנפטר, יש לו ספר ברכת מרדכי, יש לו עוד ספר עב כרס על המשמרת חיים של הרב שיינברג. תראו איזו ענוה, ראש ישיבה גדול שמעמיד תלמידים הרבה, מחבר ספר על ספרו של רב אחר בדורו, ומפלפל בדבריו. אנשים אחרים היו אומרים, וכי אהבנו ספר על רב בן דורנו? אבל הוא לא הסתכל על הדברים האלו, וביקש רשות מהמפסחה להעתיק את המשמרת חיים, ופלפל בדבריו. זה ספר יפה מאוד.

ככתר זהב. ומי שמשדל באמירת פטום הקטורת, ניצול מכל הדינים שבעולם, מדינה של גהינם ומדינה של מלכות, ומבטל מעצמו מגיפה וכל מיני חולאים רעים. תראו איזו סגולה יפה לומר פטום הקטורת. הספרדים בלאו הכי אומרים קרבנות ופטום הקטורת, אלא אם כן זה ספרדים משתכנזים שמתחילים ישר מ'אשרי'... אבל הספרדים האמיתיים האותנטיים אומרים בכל יום קרבנות ופטום הקטורת, וכעת כולם יגידו פטום הקטורת ותהיה

לפני כשלושים וחמש שנה, השכרנו בנין בשכונת בית וגן לישיבת חזון עובדיה, ובליל שבת רבי מאיר חדש היה מוסר שיעור בביתו, והייתי שולח לשם את הבחורים, ופעם אחת התגנבתי וישבתי בצד, שלא יהיו אותי... באתי לשמוע את השיעור שלו, אלו דברי אלוקים חיים! איך היה מדבר בחיות, באיזו שמחה. בהלוויה אמרו שמתאימים עליו דברי האור החיים הקדוש (דברים כו, יא): שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב תורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם. עכ"ל. כך היינו רואים אצל רבי ברוך, היה אומר קושיות ותיורצים באיזו התלהבות. לפני 52 שנה זכיתי ללמוד אצלו בישיבת חברון, כל הרמ"ם דיברו באידיש, רבי יחזקאל סרנא, רבי משה חברוני, רבי שמחה זיסל ברוידא, רבי מאיר חדש - חמיו של הרב אורחי. והיו רק שנים שדיברו בעברית - רבי ברוך אורחי והרב אברהם פרבטין ע"ה, ואנחנו הספרדים שלא יודעים אידיש - היום גם הרבה אשכנזים לא יודעים... נכנסנו לשמוע את שניהם.

רבי מאיר חדש היה מוסר שיחות באידיש, והיו לו שיחות עמוקות, וכל מילה היה אומר לאט לאט, כדי שבין גברא לגברא אדם יחשוב חשבון נפש. באנו אליו כמה בחורים שלא ידענו אידיש, וביקשנו ממנו שיתחשב בנו, והתחיל כל שבוע לחזור על השיחה בעברית בלילה בבית שלו מתחת לישיבה. אחר כך כשפתחתי את הישיבה שלנו "חזון עובדיה", ביקשתי מהרב מאיר חדש שיבוא לתת שיחות, והוא בא כמה פעמים בהתנדבות ובשמחה, וחזק את האברכים והבחורים.

היה להם קשר הדוק עם הספרדים, לא כמו כמה תלמידי חכמים אשכנזים מבני ברק שהם מנותקים מהספרדים ולא מכירים אותם, ואומרים, פעם היה לספרדים את הרמב"ם, אבל גם היום יש להם גדולים?... הם לא יודעים. אבל רבי ברוך זצ"ל היה קשור מאוד לרבי הספרדים, הוא גדל בירושלים וראה את כל החכמים, חכם יעקב מוצפי, חכם בן ציון אבא שאול, מרן זצ"ל, הוא הכיר אותם, והיה לו כבוד גדול למרן.

מרן זכר לחתנים תלמידי חכמים, עטרת ישראל של רבי ברוך, ואפילו לחזון עובדיה הרב לא עשה דינר בביתו, אלא רק לשני ישיבות, לישיבת קול יעקב של הרב עדס, שמרן דאג להם לבנין והפנימיה, ואני יודע מה שאני אומר, אם מרן לא היה, לא היתה ישיבת קול יעקב קיימת. וגם כן עשה דינר בביתו לישיבת עטרת ישראל, כי העריך את רבי ברוך. גם מי שילמד בספריו יראה שהוא כמו מהנדס שבונה בניינים רבי קומות, כמו 'כלבו שלום'... כך בנה בספריו מהלכים יפים.

הוא זכר לחתנים תלמידי חכמים, ובן תלמיד חכם, אחד מחתני זה הרב וינר, "וכל בניך לימודי ה"י. יהי רצון שיעמוד בתפלה על כל עם ישראל, שנשמע בשורות טובות, בפרט שנלקח מאיתנו עכשיו באמצע המערכה הגדולה הזו נגד הערבים המחבלים האוורורים האלו, יעמוד למעלה לפני כסא הכבוד, ויתפלל על כל השבויים שיצאו - יש בערך 238 שבויים שחטפו אותם, ומי יודע איפה הם נמצאים, יש להם מנהרות באורך קילומטרים, ומי יודע איך הם חיים, איזה צרות עושים להם. צריך להתפלל עליהם, ולזכור שהכל מאתו יתברך.

אחדות... המלחמה הזו גרמה שיש הרבה אחדות, ויש כל מיני ארגוני חסד שעוזרים, למשל "יד עזרא ושלומית" שולחים כל יום חמש עשרה משאיות, ומחלקים הרבה אוכל וטליתות לחיילים. גם כשאני הגעתי לבקר במחנה של החיילים, הבאתי להם כמה טליתות שהביאו לי לחלק, והתנפלו על זה כמוצא שלל רב, גם החיילים בלי כיפה, כי ראו את זה כמו קמיע. צריכים להתפלל עליהם שכולם יחזרו לביתם לחיים טובים ולשלום, וכן השבויים יחזרו לביתם, ונשמע ונתבשר בשורות טובות. אמן ואמן.

אם חיסר אחת מכל פמנניה

ב. מה שאמרנו לגבי פרשת הקרבנות, ידוע שישנה חשיבות לומר גם במנחה פרשת התמיד, כמנהגינו, וכמבואר בגמ' תענית (כז:) ומגילה (לא:), שאמר הקב"ה לאברהם אבינו, שכל זמן שישיראל קורין פרשת הקרבנות מעלה אני עליהם כאילו מקריבין לפני קרבן, ואני מוחל להם על כל עוונותיהם. כך אמרו גם בגמ' מנחות (ק:) שכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכו'. הראשון לציון רבי יוסף חזן בספרו חקרי לב (ח"א א"ח ס"ח א) עמד בזה שעל מה סמכו בני הישיבות שהרבה מהם אין קוראים פרשת הקרבנות, אטו הם לא צריכים כפרה, ואיך לא נחוש לעצמינו. ואמנם האליה רבה כתב, דמי שלומד עדיף מאמירת תחינות וקרבנות, דהעוסק בתורה אינו צריך עולה וחטאת, אבל משמע בגמרא שזה לא לכולי עלמא. נכדו רבי חיים פלאגי בשו"ת לב חיים ח"א (ס"ט), כתב ליישב מנהג בני הישיבות, אבל גם הוא כתב שצריך להשתדל שגם התלמידי חכמים יאמרו קרבנות בכל יום.

כך גם לגבי אמירת פטום הקטורת. רבי יצחק אבוהב כתב, שיש לומר את פטום הקטורת מתוך הסיודור, שמא יחסר אחד מכל הסממנים והיא חייב מיתה בקריאה כמו בהקטרה. מרן בב"י (ס"ס קלב) הביא את דבריו. וכ"כ בשו"ת מהרש"ל (ס"ד). וכ"כ בספר שכחת הלוק (מע"ב) שיש להסתכל באותיות בעת אמירת פטום הקטורת. וכ"כ בספר ערך לחם למהריק"ש, שאם אומר במרוצה ובעל פה, לא תהיה לו שום תועלת מאמירה זו. ואמנם בב"י שם פקפק בזה, דהלא אין מיתה אלא בהקטרה ולא באמירה. ועוד דאין מיתה אלא במזיד. עכ"פ נכון שכולם יקפידו לומר בכל יום קרבנות ופטום הקטורת.

תקציר מהשיעור הקודם

ג. בשיעור הקודם הזכרנו חקירה, אבל לא גמרנו להסביר אותה, ומי שיש לו את גיליון "השיעור השבועי" ביד, יראה שהפסקנו באמצע. בחורף אנו אומרים בתפלה "ברך עלינו", ויש לחקור האם בברכת השנים העיקר הוא בקשת הפרנסה, ואגב מזכירים את הגשם, שאם יורד גשם גדלים פירות וירקות, ומוכרים אותם, ויש פרנסה. או שהעיקר הוא בקשת טל ומטר, ובקיץ לא מבקשים מטר כי בקיץ זה סימן קללה, אבל בחורף זו עיקר הברכה. ונפקא מינה, במי שטעה במנחה של יום ששי ולא אמר "ברך עלינו", ובליל שבת נזכר, מה יעשה, האם יתפלל ערבית שתיים? ידוע שמי שנאנס ולא התפלל מנחה של יום ששי, בליל שבת מתפלל ערבית שתיים ואומר "אתה קידשת" ולא "אתה חונן" כמו ביום חול, כי כבר נזכר ובאה לו הדעת... והשאלה האם גם

² ידוע שאפשר להתפלל מנחה רק עד רבע שעה אחר השקיעה, ומי שהזדמן לסאתמר שמתפללים שם מנחה אחר צאת הכוכבים שלנו, כפי מנהג אבותיהם בידיהם, לא נגיד להם מה לעשות, אבל אנחנו לא נצטרף למנין כזה, אלא נצא משם, ולא נענה אמן על ברכות הזוהר, לדלידן אלו ברכות לבטלה, שאנחנו עושים כזמן ר"ת רק להחמיר במוצ"ש וכיפור, אבל המנהג כזמן הגאונים, ולכן תינוק שנוול במוצ"ש עשרים דקות אחר השקיעה, מלין אותו ביום ראשון, ותינוק שנוול ביום ששי עשרים דקות אחר השקיעה, מלין אותו בשבת, ואף שלדעת ר"ת צריך למולו ביום ששי, ואם ימול בשבת עושה חילול שבת, אבל אנחנו לא חוששים, כי יש לנו מצות עשה "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" - "וביום" אפילו בשבת (שבת קלב), והמנהג כדעת הגאונים. אמנם יש אשכנזים כמו בהונגריה שהיה מנהגם ואף להקל כר"ת, כמו שהזכיר החתם סופר (ח"א"ח ס"ח א), ואם יחזרו לשם יעשו כך, אבל כאן בארץ המנהג כצאת הכוכבים של הגאונים.

האדמו"ר ממונקטש בעל המנחת אלעזר היה גאון עולם, והיה חסיד של הסבא קדישא הרב אלפנדי, למרות שהיה אשכנזי וזה ספרדי, אבל מה נפקא מינה, הרב אלפנדי היה גאון עצום, ובשו"ת שלו 'הסבא קדישא' מאריך בכל תשובה. ביום האחרון לחיי הרב אלפנדי - כמונן לא ידעו - רצה לבקר אותו, והרב לא הסכים לקבל אותו ואמר עליו איזה ביטוי חריף. אבל הוא התעקש ולבסוף נכנס. והרב אלפנדי צעק עליו: אתה מחלל שבת! למה, אבל אני לא מהשומר הצעיר?!... אמר לו, אתה נסעת למקוה אחרי השקיעה שלנו. אמר לו האדמו"ר ממונקטש, מה כבודו רוצה, עשיתי כמו ר"ת. אמר לו הרב, אבל בארץ ישראל לא נהגים כר"ת רק לחומרא, כי המנהג הפשוט כמו הגאונים שהיו לפני כאלף שנים - ומן הסתם כך היה המנהג עוד לפנייהם - וכמו שהביא מהר"ם אלאשקר (סימן צו), ששיעור מהלך שלשת רבעי מיל - שלש עשרה וחצי דקות אחר השקיעה שלנו, זהו צאת הכוכבים. והמנחת אלעזר קיבל על עצמו לא להקל בזה.

ואף שר"ת אינו יחיד, וביביע אומר ח"ב (ח"א"ח סימן כא) הביא קרוב לעשרים ראשונים שכתבו כמותו, ובילקוט יוסף (שבת א ח"ב עמי השטכ) הוסיפו עוד כעשרה ראשונים חשובים שכן

כאשר התפלל מנחה ורק שכח "ברך עלינו", יתפלל ערבית שתיים או לא. אם עיקר המטרה לבקש גשם, נמצא שהוא ממש חיסר תפלה, וצריך להתפלל תשלומין, אבל אם המטרה היא לפרנסה, ובקשת טל ומטר היא רק הזכרה כבדרך אגב, הרי כשהתפלל מנחה אמר "ברכנו" וביקש פרנסה, ורק לא ביקש טל ומטר, וכיון שבשבת בלאו הכי לא מבקשים טל ומטר, לא יתפלל תשלומין.

נזכר במוצאי ראש חודש

ד. הדבר תלוי במחלוקת הראשונים, דהנה בגמרא ברכות (כז:) מבואר, שמי שנרדם בשבת בצהרים - השבוע עוברים לשעון חורף ושבט יוצאת מוקדם - וכשהתעורר כבר הגיע צאת הכוכבים ועבר זמן מנחה². צריך להתפלל ערבית של מוצאי שבת שתיים, ואף שלא אמר אתה אחד, אבל הרי חיסר תפלה, ולכן מתפלל תשלומין, ויאמר "אתה חוננתנו" בתפלה הראשונה שהיא "בעלת הבית" - מעריב, ולא בשניה שהיא "האורחת" - תשלומין למנחה. וכל זה מדובר שכלל לא התפלל מנחה, איך הדין במי שהתפלל מנחה ביום ראש חודש, וטעה ולא הזכיר יעלה ויבא - צריך שהש"ץ או הרב יזכירו לציבור - ונזכר בלילה במוצאי ראש חודש, האם יכול להשלים או לא. שהרי לא מתקן לומר יעלה ויבא. התוספות (ד"ה עט"ה) הביאו בשם רבינו יהודה, שלא יתפלל ערבית שתיים, שהרי כבר התפלל מנחה, אלא שלא הזכיר מעין המאורע, ואם יתפלל בלילה לא ירוויח כלום, כי לא יוכל להשלים את מה שהחסיר. אבל הרא"ש (פ"ד דברכות סימן ב) הביא דעת חכמי פרוניצא - וכן הביאו התוס' בשם רב אלפס הוא הר"ף - שיתפלל ערבית שתיים, כי כשלא הזכיר יעלה ויבא נחשב כאילו לא התפלל כלל, וצריך להשלים את התפלה החסרה. להלכה מרן השלחן ערוך (סימן קח סעיף יא) כתב בזו הלשון: טעה במנחה של שבת והתפלל שמונה עשרה ולא הזכיר של שבת, מתפלל במוצאי שבת שתיים, ויתפלל אותה בתורת נדבה. והוא הדין אם לא הזכיר יעלה ויבא במנחה של ראש חודש. עכ"ל.

נזכר בליל שבת

ה. היאך הדין יהיה במי שטעה במנחה בערב שבת ואמר ברכנו במקום ברך עלינו, אם יתפלל בליל שבת ערבית שתיים, הרי לא מזכיר ברך עלינו ולא מתקן כלום, ולסברת התוספות החסיד רק מעין המאורע, וכיון שבתפלת שבת אינו מתקן, לא יחזור, אבל להרא"ש בשם חכמי פרוניצא, נחשב כמי שהחסיר תפלה, ויתפלל ערבית שתיים. ומה שהכריע בשלחן ערוך להתפלל תשלומין בתורת נדבה, זה שייך במוצאי שבת, או בימי החול, אבל בשבת הרי לא מתפללים נדבה, כי בשבת לא הקריבו קרבן נדבה (ש"ע ר"ס ק), ולכן שב ואל תעשה עדיף, ולא יתפלל ערבית שתיים.

לכוין לברכת מעין שבע

ו. והנכון שיאמר לשליח ציבור שיכוין להוציאו בברכת מעין שבע, ולא יענה ברוך הוא וברוך שמו³, ויצא בזה ידי חובה. והיינו בליל שבת ובבית כנסת, ולא

סוברים, וגם מדברי הרמב"ם (בפיה"מ ס"ב דשבת) יש ראייה שסובר כר"ת. יש מי שהביא שמונים ראשונים הסוברים כר"ת, עברתי על חלק ממה שכתב, ולא הכל מוכרח, אבל על כל פנים ר"ת אינו דעה יחידה ולכן חשוב להחמיר כמותו, ולפחות במוצ"ש במלאכות דאורייתא, אבל במלאכות דרבנן וכגון שעושה בשינוי יוכל להקל, כי מעיקר הדין המנהג הפשוט כדעת הגאונים. ואמנם מדברי השלחן ערוך (פ"י דסא ס"ב) משמע שפסק כר"ת, ועם כל זה המנהג הקדום כדעת הגאונים, ולכן עושים כר"ת רק בתורת חומרא.

מורינו חכם עזרא עטיה - זכינו להכיר אותו - היה צנוע וחלש מאוד, עד כדי כך שכשהיה שוכב במטה היו צריכים לעזור לו להתהפך מצד לצד. ועם כל גדלותו שהיה גדול הדור, אי אפשר לתאר עד כמה היה שקוע בלימוד, במוצאי כיפור לא שמר כזמן ר"ת, ומיד בזמן הגאונים היה טועם משהו. כי לא היה מסוגל להחמיר. לפני כשבעים שנה כשמרן פרסם להחמיר כר"ת, שאל אותו חכם עזרא למה לשנות מנהגים? ומרן הסביר לו שאינו משנה את המנהג ח"ו, ואין הכי נמי תינוק שנוול ביום ששי עשרים דקות לאחר השקיעה, מלין אותו בשבת, אבל עושים כר"ת להחמיר, שזו חומרא חשובה.

כך לגבי תפלת מנחה, שאין להתפלל מנחה אחר צאת הכוכבים שלנו, ואם העשירי מתעכב, יתפללו ביחידות. ואם העשירי יגיע בבין השמשות, עדיף להתפלל בציבור מאשר להתפלל יחיד לפני השקיעה, ויסתכלו בלוח "אור החיים" או "ביכורי יוסף" שלא יעבור זמן צאת הכוכבים.

³ באים היום חילים שהמתינו עד הכניסה הקרקעית לעזה, ושואלים האם לברך הגומל, כי נפל פגז בסביבה שלהם וניצלו. שאלתי אותם, נסעתם מעיר לעיר? מן הסתם נסעו, ואם כן שיברכו על הנסיעה ויפטרו את הנס, כי אנחנו לא מברכים אלא על נס היוצא מגדר הרגיל, כמו מי שהתנפל עליו אריה לטרוף והצליח לברוח, או שנפל עליו בנין ויצא בחיים, על זה מברכים הגומל וברוך שעשה לי נס במקום הזה, אבל ניסים כאלה שירים ולא פוגע, גם זה מאתו יתברך, לכל כדור יש כתובת, אבל זה לא דבר היוצא כ"כ מגדר הרגיל. ולכן יברך על הנסיעה ויפטור את הניסים שהיו לו.

יש לחלק בין המקרים

ט. בא מרן ביחודה דעת ח"ו (סימן 10) - לפני ארבעים שנה - ודחה, שהרי הרשב"א בחידושו לברכות (כו: ד"ה ואם הבדיל), תופס כמו רבי יהודה שהובא בתוספות, שאם שכח להזכיר יעלה ויבא במנחה של ראש חודש, אינו חוזר ומתפלל ערבית שתיים, כי מה ירוויח בחזרתו, שאף בתשלומין אינו מזכיר של ראש חודש. וכן כתב בשמו בארחות חיים (הלכות תפלה אות קה). ולדברי המשנת יעבץ שהרשב"א סובר כחכמי פרוביניצא, תצא סתירה בדברי הרשב"א. ועל כרחק שהדמיון שדימה המשנת יעבץ את הנידון שלנו למחלוקת הראשונים הנ"ל, אינו מוכרח כלל, ולעולם רבינו יהודה והרשב"א דיברו באופן שלא הזכיר יעלה ויבא עבר ראש חודש, שמכיון שלא יכול לתקן הזכרת יעלה ויבא, לא יתפלל תשלומין למנחה. אבל גם הם יודו שבנידון שלנו, שנזכר בעצם היום של ראש חודש, ועדיין יכול לתקן את המעוות על ידי שיחזור להתפלל שחרית ולהזכיר יעלה ויבא, אין הזכרת מעין המאורע בתפלת מוסף מועילה במקום תפלת שחרית כהלכתה, כי כל תפלה חובה היא לעצמה.

הלכה ולמעשה

י. לכן הלכה ולמעשה מי שלא אמר יעלה ויבא בשחרית והתפלל מוסף, לא סומכים על מוסף שהזכיר בו ראש חודש, אלא צריך להתפלל שוב שחרית. ונכון שיחזור להניח תפלין כדי שיתפלל שחרית עם תפלין. ואף שכבר הניח בבוקר, יניח שוב בברכה, וכמו אדם שבאמצע התפלה חלק את התפלין ויצא לשירותים וחזר, כשמניחן שוב מברך עליהן, ואין זה כמו טלית, שאם יצא לשירותים והסיר את הטלית גדול - כי היא טלית של מצוה - כשיצא חוזר ומתעטף בלא ברכה, ורק ביום כיפור שבין מוסף למנחה עושים הפסקה ארוכה ובינתיים מקפלים את הטלית, כיון שהיה היסח הדעת יברך, הא לאו הכי לא מברכים.⁵

דין הנשים כאנשים

יא. אשה שטעתה ולא אמרה "ברך עלינו", או "יעלה ויבא", דינה כדין האיש, ולכן כל אחד כשיבוא לביתו - "להיות כל איש שורר בביתו ומדבר כלשון עמו" (אסתר א, כב) - יאמר לאמו ולאחיותיו ואם הוא נשוי גם לאשתו, שהן צריכות לדעת את פרטי הדינים בהלכות הזכרת ושאלת טל ומטר, והיו על כך כמה שיעורים בידידים (נדפסו בגיליונות "השיעור השבועי" מס' 414, 416, והנוכחי), שאם שכחו ידעו כיצד לתקן, ולא רק בתפלה אחת שהן חייבות, אלא בכל ההתפללות שמוסיפה, אם לא אמרה "ברך עלינו", או "יעלה ויבא" בראש חודש או בחול המועד, צריכה לחזור ולהתפלל. ב"ה יש היום ספר ילקוט יוסף - אוצר דינים לאשה ולבת, וכל ההלכות השייכות לנשים מבוארות שם.

תפלה דאורייתא

יב. בעיקר חיוב הנשים בתפלה, נרחיב יותר. ידועה דעת הר"ף (ברכות דף י"ב, ועל י"ב ח"ס"י קז), הרמב"ם (ר"פ אמתלה) ורבי ישעיה מטראני הראשון (בפסקיו לברכות כ), ורוב הראשונים,

⁵ יש כאלה שלומדים בבית לבד ומניחים תפלין, וכך נהג אחי הרב יעקב ע"ה. ומי שרוצה לנהוג כך, למרות שכבר הניח תפלין בבית הכנסת בשחרית ובירך עליהן, אפילו הכי בכל פתח מניח תפלין מקיים מצוה וחוזר לברך עליהן. וכל זה פתח שהראש שלו מרוכז בדברי תורה וקדושה, או תפלות, אבל אם מניח תפלין ומפטפט עם אשתו או מדבר בטלפון, ומסיח דעתו מן התפלין, לא יניח. ויש מחלוקת מה נקרא היסח הדעת בתפלין, ולדעת רבינו יונה (ברכות יד: מדפי הר"ף) היסח הדעת הכוונה בדברים בטלים ובליצנות, ומעיקר הדין סומכים עליו.

יש כמה בעלי תשובה שמתלהבים מאוד, כי חזרו בתשובה בגיל עשרים או שלשים ומרגישים שחסרות להם שנים רבות שלא הניחו תפלין, ולכן רוצים להניח תפלין בכל סדר א', אם נמצא ככולל שכולם אברכים ששובים, וראש הכולל תלמיד חכם, ואף אחד לא מניח, אם יניח זו יוהרא, ורק אם ימצא נדיב שיחזיק אותו ללמוד בביתו, שיעשה מה שרוצה. יש כאלה שחזרו בתשובה, ופתאום תראה אותם לובשים בגדי לבן "כולו הפך לבן טהור הוא" (ויקרא יג, א...) ונהיה חסידא קדישא, וכי נהיית רבי עובדיה הדאיה שהלך עם בגדי לבן, אני זוכר אותו כשהיה הולך ברחוב, היו בחורים משחקים סטנגה, וכשהיו רואים אותו כולם היו עוצרים, ולא זזים עד שיעבור, היה נראה כמו מלאך ה' צבאות. ויש בעלי תשובה שרואים תמונות של הרב שרעבי והרב כדורי עם בגדי לבן ומתלהבים. מרן זצ"ל אף פעם לא לבש קיטל, לא בראש השנה ולא הרב שרעבי והרב כדורי עם בגדי לבן ומתלהבים. חכם שלום נהג, כי היו לו בישיבה רמ"ם אשכנזים... אבל מי שבראש השנה יבוא לבית כנסת שכולם לובשים שחור, וילבש קיטל, זו יוהרא, כי מראה כאילו הוא חסידא קדישא. וכן לגבי תפלין, אם נמצא לבד או במקום שכולם קבלים יוכל להניח כמותם, אבל כמה בודדים שמניחים במקום שהרוב לא רגילים להניח בשעת הלימוד, זו יוהרא. וכמו שכתב הבית יוסף (ר"ס א) שכיום כשנכנס לשירותים לא נהגו לומר "התכבדו מכובדים", שהיו אומרים למלאכים שישיאו בחוף, כי זו יוהרא, וכי אתה כזה חשוב שיש לך מלאכים שמלווים אותך!?! (ועל ילקו"י מהדור תש"פ ח"א עמ' קכט). ואם רוצה יאמר בלחש, אבל לא בקול רם (ע' עוד יוסף פרי פר' ויבא סוף אות ד).

בליל הסדר שחל בשבת, שאז לא אומרים מעין שבע (ש"ע סי' תפ"ו ס"א), וכן בתנאי שמברך במקום קבוע לתפלה, ולא בבית חתנים או בבית אבלים, ששם לא מברכים ברכת מעין שבע (ש"ע סי' רס"ח ס"ה). אם עושים שבת חתן בבית מלון, ונתנו להם אולם הרצאות להתפלל שם, לדעת מרן אם יברכו ברכת מעין שבע זו ברכה לבטלה, ונכון שהבן איש חי (שנה שניה פרשת וירא אות י) כתב שמברכים ברכת מעין שבע בכל מקום, שכן הוא על פי הקבלה. אבל לפי הפשט ולפי השלחן ערוך זו ברכה לבטלה.

לא כולם קבליםטיב!

ז. כולם יודעים שאם נחלקו הפשטנים והמקובלים הלכה כמו הפשטנים, כך כותבים: הרא"ם, הרדב"ז, ועוד. וכך תפסו תמיד גדולי הדורות, ובפרט חכמי הספרדים [גדולי מהב"א וכה"ח]: הכנה"ג, פ"ח, שער המלך, דברי יוסף אירגאס, מאמר מרדכי, החקרי לב, המקובל מהר"ט אלגאזי בשלמי צבור, שמש צדקה, מעדניו יו"ט, שו"ת מעט מים, טהרת המים, קול אליהו, בית דינו של שלמה, ירו משפטיך ליעקב, שלחן לחם הפנים, ברית כהונה, שואל ונשאל, לקט הקציר בשם מרן החיד"א, שו"ת נכנסת ישראל למוהר"ר ישראל ששון, שו"ת ירך יעקב, ספר פקודת אלעזר, ספר פרי צדיק למהר"ש קצין, הרב יש"א ברכה, ספר ברכת יוסף למהר"י יידי, הסמ"ע, והש"ך, הט"ו, הנו"ב והשאג"א, הגר"א ורעק"א והחת"ס, ועוד רבים רבים מגדולי האחרונים. לכן צריכים להיזהר לברך ברכת מעין שבע רק במקום הקבוע לתפלה. אם יש בית שברכ שבת מפנים את אחת הכיתות ומתפללים שם, יאמרו שם מעין שבע, כי זה מקום קבוע לתפלה בכל שבת. אבל אם מתפללים בחדר מדרגות או בלובי או במלון, לא יאמרו מעין שבע.

נזכר אחר מוסף שלא אמר יעלה ויבא

ח. הגאון הרב בצלאל ז'ולטי - היה רבה של ירושלים, ואחד מגאוני הדור - בספרו משנת יעבץ ("חא"ח הל' ר"ח סי' ג אות ד) תלה דין נוסף במחלוקת תוס' בשם רבינו יהודה וחכמי פרוביניצא, לגבי מי שהתפלל שחרית בראש חודש, ושכח לומר יעלה ויבא, ונזכר לאחר שהתפלל מוסף⁴, שלפי דברי רבינו יהודה יעלה ויבא נחשבת תפלה בפני עצמה, ומה שאמרו שאם לא הזכיר ראש חודש מחזירים אותו, לא משום שנחשב כאילו לא התפלל שמונה עשרה כלל, אלא שצריך לחזור משום יעלה ויבא. ולפי זה אם התפלל מוסף, כיון שכבר הזכיר ראש חודש בתפלת מוסף, אינו צריך להתפלל שוב שחרית. אבל לדעת חכמי פרוביניצא יעלה ויבא הוא חלק מהתפלה עצמה, ואם לא אמרה כאילו לא התפלל כלל, ולכן אפילו אחר שהתפלל מוסף של ראש חודש, מכל מקום הרי לא התפלל שחרית, ואף שכאשר מתפלל שחרית אחר מוסף הופך את העולמות, כמו שלובש גופייה על החולצה... אבל חייב לחזור ולהשלים את התפלה שחיסר. וכתב הרב ז'ולטי, שמה שכתב בתשובת הרשב"א (הובא בברכ"י סי' קח בשו"ב אות ב) שאם שכח לומר יעלה ויבא בשחרית ראש חודש, ולא נזכר עד שהתפלל מוסף, יתפלל מנחה שתיים. זהו כשיטת חכמי פרוביניצא שנחשב שחיסר תפלה, ולכן יאף שכבר התפלל מוסף והזכיר ראש חודש, צריך להשלים התפלה שחיסר.

ח"ל שמברך הגומל פוטר את השומעים מברכת הגומל, ופוסר גם את הנשים שנסעו הנמצאות בעזרת נשים. לכן לא לענות בקול רם 'ברוך הוא וברוך שמו', שלא לבלבל את אותם שיוצאים ידי חובה.

הגאון מוילנא (מעשה רב סימן מג) לא היה עונה ברוך הוא שמו גם בחזרה. יש קהילות של תימנים שלא עונים בחזרה ברוך הוא וברוך שמו, שהם הולכים אחר הרמב"ם שלא כתב לענות ברוך הוא וברוך שמו, ורק הטור (סימן קנד) הביא בשם אביו הרא"ש (בתשו"ת כ"ד) שעל כל ברכה ששומע היה אומר ברוך הוא וברוך שמו. אבל לא דיבר על ברכה שיוצאים בה ידי חובה, רק על חזרה. ואנחנו לפחות בברכות שיוצאים ידי חובה, נהיה כמו התימנים שלא עונים ברוך הוא וברוך שמו כלל. הגע עצמך, מי שיוצא ידי חובה מחבירו נחשב לו כאילו אמר בעצמו, ונמצא שאומר "ברוך אתה ה', ברוך הוא וברוך שמו, אלו קינו מלך העולם", אטו זה לא הפסק? לדברי האגרות משה (חא"ח סימן צח) אפילו בדיעבד לא יצא ידי חובה, וכן נטה לומר הגאון רבי זלמן (ש"ע הרב סימן קכד סעיף ב). והחיי אדם (הובא במ"ב סי' קכד ס"ק כא) נסתפק בזה. ואף שלהלכה בדיעבד יצא ידי חובה, אבל לכתחילה בודאי שצריך להיזהר ולא לענות ברוך הוא וברוך שמו בברכות שיוצא בהן ידי חובה. כך כתבו למעלה משלשים גדולי האחרונים, וצריך ללכת אחר רוב ככל הפוסקים ולא להיתלות בכל מנהג.

⁴ להלכה אם טעה ולא הזכיר יעלה ויבא בשחרית, גם אם נזכר אחר מוסף יתפלל שוב שחרית, והשאלה האם יניח תפלין או לא? כי לפי הרש"ש (נהר שלום דף י"ג ע"ג, סי' ע"ב) אין להניח תפלין אחר מוסף, ולכן משתדלים להניח תפלין דר"ת לפני כן. אבל מי שלא הניח תפלין דר"ת לפני מוסף, יניח לאחר מוסף (ע' בי"א ח"א ח"א סי' ה, ובילקו"י מהדור תש"פ ח"א עמ' תשפ"ד). וגם שחוזר להתפלל שחרית להזכיר יעלה ויבא, נכון שיניח תפלין בברכה לפני שמתפלל. וראה עוד להלן (אות י).

לגבי הנחת תפלין בברית מילה, אם אבי הבן חזר בתשובה שלימה ונהיה חסידא קדישא, ורוצה להניח תפלין בברית, אם הברית בראש חודש לא יניח תפלין, כי לכתחילה אין להניח שוב אחר מוסף וכ"ל. ובכלל מרן לא היה אוהב שיניחו תפלין בברית, כי כשמניח את תפלין זה כמו לזולל באות הברית, אבל אם היו מונחת עליו אין צריך לחלצן (ילקו"י שובע שמחות ח"ב, בי"א שם אות ד, ה).

הסוברים שתפלה בכל יום ויום היא מדאורייתא, וכמו שאמרנו בגמרא תענית (ב) על הפסוק "ולעבדו בכל לבבכם", איזו היא עבודה שהיא בלב? כלומר, אדם רגיל לעבוד בידיים, אבל איזו עבודה שייכת בלב? הוי אומר זו תפלה.⁶

דעת הרמב"ם

יג. לשון הרמב"ם בתחילת הלכות תפלה (פ"א ה"א): מצות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר "ועבדתם את ה' אלהיכם" (שמות כג, כה), ומפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנאמר "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, יג), אמרו חכמים (תענית ב) אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה. מומשי הרמב"ם וכותבי: ואין מנין התפלות מן התורה - שלש תפלות ביום, ובשבת ארבע, ובכיפור חמש - ואין משנה התפלה הזאת מן התורה,⁷ ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה - ורק חכמים קבעו ששחרית עד צהר, ומנחה מחצי שעה אחר צהר עד צאת הכוכבים, וערבית עד עמוד השחר. אבל עצם התפלה מן התורה. גם בספר המצוות (מצוה ה) הרמב"ם מנה מצות עשה להתפלל בכל יום.

השגת הרמב"ן במצות תפלה

יד. אבל הרמב"ן בהשגותיו שם, וכן דעת רש"י (ברכות יז: ד"ה אלו אלו) והתוס' (ברכות כ: ד"ה תפלה), סוברים שכל התפלות דרבנן, ורק כשיש עת צרה - כמו עכשיו - חיוב התפלה מדאורייתא, וזה שכתוב (במדבר י, ט) "וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרות לפני ה' אלהיכם", והיא מצוה על כל צרה וצרה שתבוא על הצבור לצעור לפניו ותברועה. אבל סתם תפלה היא מדרבנן, ומה שהגמרא בתענית הביאה פסוק "ולעבדו בכל לבבכם" אסמכתא בעלמא הוא.⁸ וכן מובאר בתוספות במסכת סוטה (כג), שם נאמר במשנה: ואלו נאמרים בכל לשון, פרשת סוטה, ויודי מעשר, קריאת שמע ותפלה וברכת המזון וכו'. מי שלא יודע לשון הקודש, יכול לומר את הדברים הללו באנגלית או בצרפתית, או בכל לשון שהוא מבין. והקשו התוס' לכאורה מדוע לא הוזכרו במשנה גם קידוש והלל, הרי מי שלא יודע לומר בלשון הקודש, יכול לאומרם בכל לשון שהוא מבין. ואין לומר שהתנא שנה רק את הדברים שהם דאורייתא, שהרי תפלה היא דרבנן. ומדבריהם משמע שהבינו בפשטות שתפלה היא מדרבנן.

מה נפקא מינה

טו. בילקוט יוסף (סימן פט סעיף ב, עמ' תלג) הבאנו שש נפקא מינה אם תפלה היא מהתורה או מדרבנן, ואחת מהן, בכמה תפלות הנשים חייבות. וכן אם באה לפניו מצוה

דאורייתא ומצות תפלה, אם תפלה דרבנן יקדים את המצוה דאורייתא, אבל אם תפלה דאורייתא, יקדים את התדיר. וכן מי שהוא מסופק אם התפלל, כגון שיש לו בעבודה מנין של מנחה גדולה,⁹ או שהיה מנין בברית, ואינו זוכר אם התפלל אתם או לא, זה קצת מוזר שלא זכר דבר כזה, אבל זו המציאות. לכאורה אם תפלה דאורייתא, יחזור להתפלל מספק, כי ספק דאורייתא לחומרא, ואם תפלה מדרבנן, ספק דרבנן לקולא.

בכל אופן חוזר מספק

טז. ואולם יש לדחות הנפקא מינה, שהרי גם למון (סימן קו סעיף ב) שפסק כדעת עמודי ההוראה שתפלה אחת דאורייתא, שאר התפלות דרבנן, ויש אומרים ששחרית שהיא התפלה הראשונה ביום היא מדאורייתא, ויש אומרים שערבית היא מדאורייתא, כי היום מתחיל מהערב, שנאמר (בראשית א, ה) "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד", אבל החולקים סוברים שתפלה דאורייתא רשות (ברכות כז: זינא פז), ואי אפשר לומר שהיא דאורייתא. ועל כל פנים כתב בשלחן ערוך (י"ט ק) שבכל התפלות - אף שהן מדרבנן - חוזר מספק, ולמה לא נאמר ספק דרבנן לקולא? אלא כתב המשנה ברורה¹⁰ (ס"ק ב) הטעם בזה, משום שכל התפלות רחמי ניהו, ולוואי שיתפלל כל היום כולו (ברכות כא), ובפרט לשיטת רבי חיים מבריסק (פ"ד מהלכות תפלה), שגם למאן דאמר שחיוב תפלה מדרבנן, מכל מקום אם מתפלל מקיים מצוה דאורייתא ועי' יב"א ח"ג האו"ח סימן ח אות א, ב, ג.

המצטער שלא כיוון

יז. אדם שרגיל להתפלל ולכוין, כגון שהתפלל בסידור חזון עובדיה, ושם בתפלת עמידה של ערבית יש פירוש על כל מילה ומילה, בזמנו לפני עשרות שנים, ישבנו עם חכם מנצור בן שמעון זצ"ל, וכתבנו את הפירוש הזה. ואותו אדם כבר יודע את כל הפירוש בעל פה, והנה קרה פעם אחת שלא כיוון בתפלה, והיה לו צער גדול מזה, איך לא כיוונתי, תמיד אני מכוין, לפחות בברכה הראשונה, אבל הפעם כל התפלה חלמתי. והוא מצטער ורוצה להתפלל שוב תפלת נדבה. אף שבזמן הזה אנחנו לא עושים תפלת נדבה, כי מי אמר שבפעם השיהי יכוין, אבל אם קרה לו מקרה חד פעמי, או שיש לו ספיקות בהלכה, ורוצה להחמיר על עצמו, יכול להתפלל בתורת נדבה. אבל בסתם לא מתפללים היום תפלת נדבה.¹¹

עבר הגהה והוספות מומן הראש"ל שליט"א -

ובמ"ב (ס"ק כו) ובכה"ח (ס"ק כב), והפלא יועץ (ערך ברכות). וכן נהג הגר"א (הלכות הגר"א אות ב), נראה כמה זמן יחזיק מעמד... אבל אין לשת וללמוד באמצע החזרה. **ובשיבות** שלא עושים חזרה, למשל בשיבת פניב' עד היום לא עושים חזרה, אם אפשר לארגן בהסכמת הרבנים - לא לצאת נגד ראשי הישיבה - לעשות מנין נפרד באיזה אולם או בספרייה, ושם יעשו מנין מהודר עם חזרה, וכמו שכתב הרמב"ם (פאר הדור סי' קמח) בשבח החזרה, שהיא תקנת חכמים שאין לבטלה, ועליה נאמר שאף שבטל הטעם לא בטל הדין. אבל אם הרבנים לא מסכימים, לא יעשה מלחמות, כי התלמיד צריך להתקרב לרבו כדי לקבל ממנו תורה והנהגה, ולכן יסמוך על מה שנוהגים לעשות מנחה בלי חזרה. **עוד** סיבה שמתפללים בשיבות מנחה גדולה, כדי שיוכלו לאכול ארוחת צהרים עם לחם, כי אם יאכלו בלי לחם, זה לא משיביע, ואחר כך יהיו שוב רעבים, ואין יאכל סעודה לפני מנחה (עי' ש"ע סי' רלב ס"א), ולכן עושים מנחה גדולה ואחר כך אוכלים סעודה. אמנם מהדין יש אומרים שניתן לסמוך על כך שסדרי הישיבה קבועים בלוח מודעות, ויודעים שבשעה פלונית מנחה או ערבית, וכולם שומרים אחד על השני שלא ישכחו להתפלל. אמנם יש אומרים ששומר לא מועיל, אך יש לצרף שיטת האומרים שרק סעודה גדולה כמו ברית מילה או שבע ברכות וכדומה, שיש שם עשרים וששה סלטים... אסור לאכול לפני מנחה, אבל סעודה רגילה שלנו מותר. בהליכות עולם (ח"א עמ' רג) כתב שאפשר שאפילו שומר לא יועיל בזה, כי "שומר מה מל"ל... ומכל מקום כתב שהנוהגים להקל לאכול ארוחת צהרים קודם תפלת מנחה, יש להם על מה שישמחו, כי גם מניחים שומר, וגם יש להם זמן קבוע להתפלל מנחה בכל יום, וגם זה סעודה רגילה ולא גדולה.

¹⁰ צריך ללמוד משנה ברורה, שהוא פירוש יפה מאוד על השלחן ערוך, ואי אפשר לדעת היטב את ההלכה מבלי ללמוד משנה ברורה. למשל אדם שעוסק בהלכות תפלה, יראה משנה ברורה, ואחר כך קף החיים, ואחר כך ילקוט יוסף. כשפתחנו את ישיבת תולדות עובדיה לפני מעל שלשים שנה, שאלתי את מרן מה ללמוד בסדר הלכה. אצלנו בישיבה היה סדר הלכה רציני, כשהייתי שם הייתי מקפיד על כך שילמדו, ולא כמו שעושים בחלק מהישיבות, שמתני שהמשגיח לא שם לב בורחים... ומרן אמר לי, שילמדו משנה ברורה, ואחר כך קף החיים. בזמנו היו מעט חלקים של ילקוט יוסף, ולא היה על הכל, אבל היום ילמדו ילקוט יוסף, באשר אנחנו צמודים להלכות של מרן זצ"ל, ומעולם לא חלקנו עליו. יש אתרים שיש להם דרך אחרת, ואינני יודע מאיפה היא באה להם, וכבר כתב הגר"ש שקופ בהקדמתו לשערי יושר, שמי שמעריך את רבו כדבעי, בפרט שהוא גדול הדור, לא מרבה לחלוק עליו. אם כתבנו אחרת ממה שמרן כתב בספריו האחרונים, מנין לי לדעת מה יכתוב בעוד שלשים שנה, ובכל זאת אני מתקן.

¹¹ יש "צדקת" אחת שחזרה בתשובה, מתפללת כל בוקר בנץ החמה, במנין בשכונה, ובעלה מחכה לה שתכין לו חתימה לארוחת בוקר, אבל היא מגיעה בשעה שמונה. איפה היית? התפללת גם במנין שני, במנין ראשון בנץ ובמנין שני תפלת נדבה... היא צריכה טיפול פסיכיאטרי... גם הגברים לא מתפללים נדבה אלא מחמת סיבות מיוחדות ולא סתם.

⁶ שהרי כל תפלה שאינה בכונה אינה תפלה (רמב"ם פ"ד מתפלה ה"טו), ותפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה (עי' חובת הלבבות שער חשבון הנפש פ"ג חשבון ט, ובדרשות ר"י אבן שונוי פר' שמיני דף מה ע"ג). אבל כשמתפלל בציבור גם אם לא מכוין בכל התפלה, כל אחד מכוין בברכה אחרת, זה חסר לו דעת ומכוין ב"אתה חונן", זה חסר לו רפואה ומכוין ב"רפאנו", והתפלה של כולם יחד עולה למעלה, ולכן אומרים לפני התפלה: הריני בא לקיים מצות עשה של "ואהבת להרץ כמור", מה זה קשור? אלא לומר שכל ישראל ערבים זה לזה, וביחד תפלת כולם תעלה לקב"ה. ואפילו לא כיוון בברכה הראשונה, כגון שהיה טרוד במחשבות על בנו שהתגייס - צריך להיפך, כמה שיותר לכוין בתפלה ולהרבות בתפלות לקב"ה שיחירי את בנו לחיים טובים ולשלום - על כל פנים אם לא כיוון אינו חוזר להתפלל (עי' בשערי"ר סי' קא).

⁷ יש טוענים שזו כפילות וגורסים ואין "מטבע" התפלה מן התורה. ויש מקיימים הגירסא "משנה", ומפרשים שזה מטבע התפלה, מלשון "ושנתם" לבניך. וכן הוא בסוף משנה (שם). וכמו שכתב עוד הרמב"ם (בה"ב) על עיקר מצות התפלה: חיוב מצוה זו כך הוא, שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום, ומגיד שחבו של הקב"ה, ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה, ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כחו. ע"כ. ולמדו (בברכות לב) כן מומשה רבנו. אבל הנוסחא ממש אינו מדאורייתא.

⁸ ובמקום מצות תפלה מנה הרמב"ן (בסוף חלק עשין מצוה טו) את מצות ברכות התורה כחלק מתרי"ג מצוות. אך להרמב"ם מתפללים מנחה מדרבנן ככל ברכות המצוות.

⁹ לכתחילה אנתנו הספרדים מתפללים מנחה קטנה, כדעת מרן (סימן רלג סעיף א) והאר"י ז"ל (בשער הכוונות ד"ב ע"ב), אבל בשיבות ובכוללים, שאם לא יתפללו מנחה גדולה, יצטרכו להפסיק את הלימוד להתפלל מנחה קטנה באמצע הסדר, יכולים להתפלל מנחה גדולה (יח"ד ח"ד סי' טו). לפני חמשים שנה הכולל שלנו חזון עובדיה היה בקרית משה, והיה שם בית כנסת, ובחורף באו הציבור ורצו להתפלל באמצע הסדר, אבל זה מפריע את הלימוד, ובזמנו ידברתי עם מרן שידבר עם הגבאים, שאין כמו התורה, ולכן שיתפללו למטה או במקום אחר, אבל לא להפסיק את הלימוד של האברכים באמצע. הרב דיבר איתם, והם כיבדו אותו ושמעו בקולו, כי כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים (ברכות נו), מי שרוצה לבחון את עצמו אם יש לו יראת שמים, שיבדוק אם שומעים לו...

בישיבות יתפללו מנחה עם חזרת השי"ן, יש ישיבות שלא עושים חזרה במנחה, כי בדרך כלל מנחה היא אחרי שיעור כללי, או שיעור פרטי לכל ועד, ולא יכולים להתרכז בחזרה. אני מכיר כמה תלמידי חכמים שמדקדקים במצוות, ומהם ראש ישיבה ספרדי כאן בירושלים, שהוא שקוע בלימוד, ובאמצע החזרה פותח רשב"א או רטב"א בלדוק אם מה שאמר בשיעור מדוייק, ואומר, אני לא מסוגל להתאפק... אבל מרן זצ"ל היה מיוחד, עם כל שקיעותו בלימוד מעולם לא ראינו אותו לומד בספר בחזרה, אולי מסתכל על ספר מלמעלה, על השער והמסכמה, אבל לא למד ממש, כי בחזרה צריך להקשיב לשלשי ציבור. השבוע בחזר ישיבה אחת התפלל אצלנו, והתפעלתי ממנו, בכל החזרה הוא הצביע בסידור ועקב אחרי החזון [א.ה. וכ"כ השל"ה (מסכת תמיד נר מצוה סי' נד) הובא בא"ר (סי' קכד סי' ק) וי

נהנת? היה שותף בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית להוצאת הגיליון!!!

- הפקדה לחשבון בנק: מרחי"ל פחות סכף: 523 מ.ח. 225485 ע"ש עמותת חזון עובדיה בנשר.
- העברה בבית: 0546888382 ולפיו: עבור "השיעור השבועי". 3. קישור דיגיטלי מאובטח להו"ק: <https://nedar.im/7004246> ולפיו: עבור "השיעור השבועי".

בחסות: **מעין 2000** Super Market
הסל התשתלמו